

TÜRK KENEŞİ VE TÜRK BİRLİĞİ ÜZERİNE İNCELEME

Müge Karaçalıođlu

Öz

Türkler, insanlık tarihini etkileyerek insanlık tarihine yön veren en eski ve en önemli milletlerden biridir. Dünya üzerinde çok farklı yerlerde devletler kuran Türkler, dünyanın geniş ve farklı coğrafyalarında hüküm sürmüşlerdir. Dünyanın farklı yerlerinde kimi zaman zorlu süreçler içerisinde büyük sıkıntılarla varlıklarını sürdüren Türkler, aynı dili ve ırkı paylaştığı kişileri her zaman kendi gibi saymıştır ve hiçbir zaman bağlarını kopartmamıştır. Soğuk Savaş'ın çift kutuplu dünya sisteminde Sovyetler Birliği etkisinde kalan bazı Türk devletleri, Sovyetlerin dağılması ile özgür Türk cumhuriyetlerini 1990'lı yıllarda yeniden inşa etmişlerdir. Her şeye rağmen kültürel anlamdaki birliktelik, bazı olumsuz durumlarla karşılaşılmasına rağmen doğal olarak devam etmiştir. Türklerin iş birliği, uluslararası ilişkiler teorilerinin zaman içerisindeki konumlarına bağlı olarak pozitif yönde şekillenmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası alanda realist teorinin yerini liberal teoriye bırakması ile iş birliği fikirleri artmış ve devletler arasındaki ilişkileri geliştirmiştir. Bu bağlamda, Türk devletleri de kendi aralarında iş birliğine dönerek 2009 yılında imzalanan Nahcivan Antlaşması ile ilişkileri sağlam temellere dayandırmıştır. Türk Dili Konuşan Ülkeler İş birliği Konseyi, ya da kısa ve Türkçe adıyla Türk Keneşi, Türk Birliğinin oluşturulması için zemin hazırlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Birliği, Türk Keneşi, Nahcivan Antlaşması, iş birliği

Abstract

Turks endure one of the oldest and most indispensable nations that influence mankind's history and lead humanity's history. The Turks, who established states in plenty of distinct accommodation units around the world, ruled in large and different geographies of the world. The Turks, who continue their existence in different parts of the world with great difficulties, sometimes in difficult processes, have always considered the people with whom they share the same language and race as their own and have never severed their ties. Some Turkish States, influenced by Soviet Union in the bipolar world system of the Cold War, rebuilt their free Turkish Republics in the 1990s with the dissolution of the Soviets. Despite everything, the unity in cultural meaning naturally continued, although some negative situations were encountered. The cooperation of the Turks has been positively shaped by the position of the theories of international relations over time. With the end of the Cold War, the ideas of cooperation increased and improved relations between states, as realist theory was replaced by liberal theory in the international decency. In this context, the Turkish states have returned to cooperation among themselves and based their relations on solid foundations with the Nahcivan Treaty signed in 2009. The Council of cooperation of Turkish-speaking countries, or Turkish Keneshi in short and Turkish name, is preparing the ground for the creation of a Turkish Union.

Key words: Turkish Union, Turkish Keneshi, Nahcivan Treaty, cooperation

1. GİRİŞ

Türk kavramı ilk olarak Göktürkler zamanında Orhun Yazıtlarında (Türük kelimesi olarak kullanılmıştır) kullanılmış olup daha sonrasında Türk soyuna mensup kişiler için ve Türk dili konuşan kişileri kapsayan bir kavram haline gelmiştir. Türk ismi, Göktürk egemenliği altında bulunan kişiler için kullanılan bir terimken, daha sonraki yıllarda Türk halkı ile bağlantı kuran Müslüman kişiler tarafından Türkçe konuşan bireylerin ortak adı haline gelmiştir. Göçebe bir yaşam tarzı süren Türklerin ana yurdu olarak Türkistan yani Orta Asya gösterilmektedir. Türkistan'ın kesin olarak neresi olduğu bilinmemekle beraber yapılan araştırmalar sonucu coğrafi alan olarak Altay Dağları'nın kuzeybatısı, Tanrı Dağları'nın kuzeyi, Aral Gölü'nün çevresi ve Hazar Gölü'nün doğusu olduğunu ortaya koyulmaktadır (Bay vd., 2017, ss.2-6).

Tarih boyunca farklı coğrafyalarda yaşayan göçebe Türk toplumları, gittikleri yerlere hem kendi medeniyetlerini götürmüşlerdir hem de kültürlerini taşımışlardır, buna bağlı olarak dünyanın farklı coğrafyalarında Türklere rastlamak mümkündür. Türk Dünyası içinde en batıda Kosova, Karadağ, en doğuda Moğolistan yer alır. Bu kavram Türkiye, KKTC, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan gibi tüm bağımsız yedi Türk devletlerini, Doğu Türkistan, Tataristan, Çuvaş, Başkurdistan, Yakutistan, Altay, Karaçay, Balkar gibi yarı özerk bölgeleri ve dünyanın her yerinde Türk halklarının yaşadığı bölgeleri ifade eder. Oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan Türkler, ortak kültürlerini, miraslarını, geleneklerini ve dillerini dünyanın farklı yerlerine taşımıştır.

Zaman içerisinde yaşanan bazı olumsuzluklar veya gelişmeler sonucu Türkler farklı bölgelerde birbirlerinden uzak ve kopuk yaşamışlardır. Özellikle, dünyada yaşanan iki tane büyük yıkıcı dünya savaşının ardından meydana gelen Soğuk Savaş dönemi Türk dünyası için negatif etkiler yaratmıştır. Dünya hegemonyasını ele almak üzere iki farklı kutup olmuştur, kapitalist ABD

ve komünist Sovyetler. Uluslararası ilişkiler teorilerinin ana kuramlarından birisi olan realist teorinin güç arzusundan kaynaklanan savaşlar, liberal kuramın popüler hale gelmesiyle iş birliğine dönüşme yoluna girmiştir. 1990 sonrası kardeş Türk Cumhuriyetlerinin birer birer bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle Türk boy ve topluluklarının önünde farklı fırsatların sunulduğu yeni bir alan açılmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyetler etkisinden çıkan Türk devletlerinde yaşayan Türk boy ve toplulukları kan bağı ve ortak kültürün etkisiyle hareket ederek aynı dili konuştukları kişiler ile vakit kaybetmeden iletişime geçmişlerdir (Mert, 2015, ss.274-277). Fakat uzun yıllar Sovyetlerin etkisi ile birbirleriyle iletişim kuramayan Türk devletleri arasındaki ilişkiler zayıflamıştı ve bu bağlamda, Türk devlet ve topluluklarının aralarındaki ilişkilerin gün geçtikçe zayıfladığının farkına varan Türk dünyasının yöneticileri, mevcut durumun iyileştirilmesi ve sorunların çözümlenmesi için 2-3 Ekim 2009 tarihlerinde Nahçıvan'da "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları IX. Zirvesi"nde bir araya gelmişlerdir (Alyılmaz, 2012, s. 59). Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi ya da diğer adıyla Türk Keneşi 3 Ekim 2009 yılında Nahçıvan'da imzalanan antlaşma sonrası Azerbaycan, Türkiye Cumhuriyeti, Kırgızistan ve Kazakistan arasında kurulan uluslararası örgüt Türk Dili konuşan ülkeler arasında kapsamlı işbirliğine teşvik etmek amacıyla faaliyet göstermektedir.

2. TÜRK BİRLİĞİ

Türk Birliği, Türkçe konuşan ve aynı soya mensup kişilerin bir araya gelerek ortak hareket etmesidir, ortak hareket ile belirtilen durumlar siyasi ve ekonomik durumlarda beraber karar alınması olarak açıklanan siyasi bir kavramdır. Gazi Mustafa Kemal'in de çalışmalarında bulunmuştur; "Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür. Dolayısıyla köklerimize inmeli ve farklı olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz..." (Alyılmaz, 2000, s. 17).

En geniş anlamıyla Türk Birliği, köken ve soy olarak Türk olan tüm devletlerin, özerk yönetim veya başka yönetimler altında azınlık grup olarak yaşayan Türk topluluklarının tek çatı altında toplanarak beraber hareket etmesidir. Türkçe konuşan devletler, Avrupa Birliği'ne benzer bir yapı oluşturma arzusundadır fakat Avrupa Birliği'nin aksine bu istek duygusal temellidir.

Fransız İhtilali'nin etkisiyle dünya üzerinde yayılan milliyetçilik fikri Türk Dünyası üzerinde de oldukça etkili olmuştur. Her ne kadar Türk Topluluklarında “beraber hareket etme” fikri Fransız İhtilali ile ortaya çıkmış olsa da Türk birliği fikri Türk toplulukların tarihinde çok daha eski temele dayanmaktadır. Buna bağlı olarak; 1905 yılından itibaren Rusya içerisinde kalan Türk halkları, Cedidcilik hareketi etkisinde kalarak, ortak hareket etme bilinciyle bağımsızlık mücadelesine girmişlerdir. Aynı şekilde Osmanlı Devleti'nde Jön Türkler ve Genç Osmanlılar, milliyetçilik kavramı üzerine yazılar yazmışlardır. Ümmetçilik, Osmanlıcılık gibi milliyetçilik kavramları ortaya çıkmış olsa da en ağır basanı Türkçülük olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Genç Osmanlılar ve Jön Türklerin fikir ve ideolojilerinden etkilenmiştir fakat milliyetçilik tanımını farklı bir boyutta yorumlamıştır. Ziya Gökalp'in milliyetçilik kavramına yakın bir tanım çizen Kemalist milliyetçilik hakkında Dumont'un fikirleri; Kemalist Milliyetçiliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğünü korumak ve ulusun birliğini tehdit eden ayrılıkçı unsurları önlemek ilkesine dayanıyordu (Dumont, 1984, ss.28-32). Yeni kurtarılan bir vatanda toprak bütünlüğü içerisindeki kişilere odaklanmak ve muhafaza etmek ilkesidir.

Türk Birliği arzusu, Türk Devletleri arasındaki 3 farklı dönemdeki (*Türki Devletleri ile yaklaşma Dönemi, İlişkilerde Duraklama Dönemi, Kurumsal Yapı Etrafında Şekillenme Dönemi-Türk Keneşi*) yaşanan gelişmelerden ötürü farklı ilişkiler gelişmiştir. Günümüzdeki gelişen ilişkiler sayesinde gelecekte daha olumlu sonuçlar olması mümkündür.

3. TÜRİK KENEŞİ

Türk halkalarını birbirinden ayırmak ve bölmek, kökenlerini unutturmak ve kardeşlik bağlarını bozmak adına geçmişten günümüze kadar çeşitli olaylar ve çalışmalar yapılmıştır fakat Türk toplulukları aralarındaki bağların farkına vararak bir araya gelmek ve işbirliği başlatmak için 2009 yılında Nahçıvan'da imzalanan bir antlaşma ile Türk Dili Konuşan Ülkeler Birliği'ni kurmuşlardır.

a) Tarihçe

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte uluslararası sistem iki bloğa ayrılmıştır ve uzun yıllar süren Soğuk Savaşa tanıklık etmiştir. Doğu Blođu olarak adlandırılan SSCB, Türk Dünya'sının birbiri ile doğrudan ilişki kurmasını engellemiştir. SSCB içerisinde yer alan Sovyet cumhuriyeti olarak adlandırılan Orta Asya ve Kafkasya'daki Türk toplumları hem kendi aralarında iletişime geçememişlerdi hem de Türk Dünyası için kilit rol oynayan Türkiye Cumhuriyeti ile iletişim sağlayamamıştır. 1991 yılına gelindiğinde SSCB'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası sistemde de olduğu gibi Türk Dünyası da farklı bir görünüme bürünmeye başlamıştı (Erol&Çelik, 2017, ss.20-21). Dört tanesi Orta Asya'da biri ise Kafkasya'da olmak üzere bağımsızlığını kazanan Türk Dili Konuşan Ülkeler ile ilişki kurmak için sabırsızlıkla bekleyen Türkiye, aynı dili konuştuğu toplumlarla bir araya gelebilecekti. Bu dönem Türki Devletleri ile Türkiye'nin yaklaşma dönemidir ve Türk Birliği için ele alınan üç dönemden ilkidir.

Türk Dünyası'nın aktörleri olan bu devletler için yeniden tanışma ve kavuşma ortamıyla beraber söz konusu devletler bir yandan bağımsızlık sonrası ulus-devletlerini inşa etmeye çalışırken diğer yandan ise birbirleriyle ikili ve çok aktörlü ilişkiler kurmaya çalışmaktalardı. Bu bağlamda, 1992 yılında ilk buluşma Ankara'da gerçekleşti ve Turgut Özal döneminde

gerçekleştirilen buluşmaya Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan katılım göstermiştir (Erol&Çelik, 2017, ss.20-21). Türk Birliği'ni inşa etmek için ilk adım olarak sayılan bu buluşmanın devamında 98 yılına kadar 4 zirve daha gerçekleştirilmiştir ve 1993 yılında Almatı Antlaşması imzalanmıştır ve TÜRKSÖY kurulmuştur. 2009 yılına kadar ilişkiler duraklama noktasına gelmiştir. Bunun en belirgin nedenlerinden birisi bir yanlış anlaşılma sonucu olmuştur; 2001 yılında gerçekleşen zirvede Türkçe Konuşan Ülkeler ibaresi Türkçe Konuşan Ülkeler olarak anılmıştır ve Özbekistan'ın katıldığı son zirve olmuştur ve 2006 yılına kadar başka zirve gerçekleştirilmemiştir.

2008 yılına gelindiğinde ise Abdullah Gül misafirliğinde Türkiye'nin İstanbul ilinde gerçekleşen zirvede İstanbul Antlaşması imzalanmıştır ve TÜRKPÖA kurulmuştur. 2009 yılına gelindiğinde ise Azerbaycan'ın Nahçıvan kentinde İlham Aliyev ev sahipliğinde gerçekleşen zirvede Türk Dünyası ilişkileri üçüncü döneme taşınmıştır ve 3 Ekim günü imzalanan Nahçıvan Antlaşması sonucu Türk Keneşi kurulmuştur, antlaşma 17 Kasım 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Nahçıvan Antlaşması Türkiye, Kırgızistan, Kazakistan ve Azerbaycan tarafından imzalanmıştır; Özbekistan zirveye katılım göstermemiştir ve Türkmenistan ise antlaşmaya taraf olmamıştır. Fakat 30 Nisan 2018 yılında Özbekistan, Türk Keneşine katılma arzularını dile getirmişlerdir ve 2019'da ise tam olarak üye olmuşlardır. Aynı yıl ise Macaristan gözlemci üye olmuştur.

b) Kurumsal Yapısı ve Hedefleri

Türk Keneşi 5 organdan oluşmaktadır; Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanlık Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi, Aksakallar Konseyi ve Sekretarya. Bu ana organların dışında Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi (TÜRKPÖA), Uluslararası Türk

Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY), Uluslararası Türk Akademisi, Türk İş Konseyi ve Türk Kültür ve Miras Vakfı olmak üzere beş ilişkili kuruluşla da kurumsal bağı vardır (Erol&Çelik, 2017, s.22).

Türk Konseyi'nin işleyiş mekanizmasında karar organı Devlet Başkanları Konseyi'dir. Günümüzde Türkiye'nin dönem başkanlığı yürüttüğü Devlet Başkanları Konseyi'nde konseye üye Türk Dili Konuşan Ülkeler arasından alfabetik olarak dönem başkanları değişmektedir, hiyerarşik bir düzen bulunmamaktadır. Devlet Başkanları Konseyi (DBK) gerçekleştirilen toplantılarda, güncel uluslararası sorunların çözümlerine ilişkin taraflar arasındaki değerlendirmeleri, Türk Keneşinin kapsamındaki öncelikli işbirliği çalışmaların belirlenmesini ve Türk Keneşinin faaliyetlerinin incelenip değerlendirmesini tespit ederler.

Türk Keneşinin hedefleri ise Nahçıvan Antlaşması'nın ikinci maddesinde belirtilmiştir. Bu bağlamda;

- *“Taraflar arasında karşılıklı işbirliğinin, karşılıklı güvenin ve dostluğun geliştirilmesi.*
- *Bölgede ve dünyada barışın sağlanması, güvenlik ve emniyetin güçlendirilmesi.*
- *Uluslararası örgütler ve uluslararası forumlar çerçevesindekiler de dâhil olmak üzere, ortak çıkarların söz konusu olduğu dış politika meselelerinde ortak tutum belirlemeye çalışılması.*
- *Uluslararası terörizm ve ayrılıkçılık, aşırı akımlar, insan kaçakçılığı, yasadışı uyuşturucu ticareti ile narkotik ve psikotropik maddelerle uluslararası mücadelede eşgüdümün sağlanması.*
- *Siyasi, ticari ve ekonomik konular ile kanunu uygulama, çevre, kültür, bilimsel-teknik, askeri-teknik, eğitim, enerji, ulaştırma, kredi ve finans alanları ve ortak çıkarları ilgilendiren diğer alanlardaki etkin bölgesel ve ikili işbirliğinin teşvik edilmesi*

- *Ticaret ve yatırım açısından elverişli koşulların yaratılması, gümrük ve mallar ile hizmetlerin ve sermayenin dolaşımına imkân sağlayan düzenlemelerin basitleştirilmesi, mali sistem ve bankacılık işlemlerinin kolaylaştırılması*
- *Tarafların halklarının yaşam koşullarının hızla iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, eşit ortaklığa dayalı müşterek icraatlarla bölgede kapsamlı ve dengeli bir ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel gelişimin sağlanması*
- *Uluslararası hukuk tarafından umumiyetle tanınan ilke ve normlara uygun olarak, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim, insan hakları ve temel özgürlüklerin güvence altına alınması konularının ele alınması*
- *Bilim ve teknoloji, eğitim, sağlık, kültür, spor ve turizm alanlarında etkileşimin genişletilmesi*
- *Türk halklarının sahip oldukları zengin kültür ve tarihi mirasın değerlendirilmesi, kitlelere tanıtılması ve yayılmasında Tarafların basın ve iletişim araçları arasındaki etkileşimin özendirilmesi*
- *Karşılıklı hukuki yardımlaşmanın ve hukukun muhtelif alanlarındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla hukuki bilgi değişimi hususlarının ele alınmasıdır.”¹*

Konseyin amaçları öncelikli olarak işbirliğini geliştirmek ve ülkeler arasındaki karşılıklı güvene dayalı dostluk kurmaktır. Bölgesel ve Uluslararası anlamda barışı koruma unsuru Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın temel ilkelerine uygun hareket etmelerinin yanı sıra uluslararası arenada işbirliğine teşvik etmektedir ve ortak hareket edilmesinin önemine vurgu yapmaktadır.

---

¹ Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması md.2

4. SONUÇ

Türk Kavimleri, Göktürklerden günümüze varlığını sürdürmüştür ve bunun yanı sıra göçebe toplumlar olan Türkler, dünya üzerindeki farklı coğrafyalara dağılmışlardır ve gittikleri yerlere Türk kültürünü ve geleneklerini götürmüşlerdir. Ortak kültürü, ırkı ve dili paylaşan Türk toplumları zaman içerisinde mevcut koşullar yüzünden birbirleri ile iletişim kuramamışlardır. Dünyada yıkıcı iki büyük dünya savaşının ardından başlayıp uzun yıllar süren Soğuk Savaş, Türk Devletleri arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemiştir. Doğu bloğun lideri konumunda olan SSCB ve Batı bloğunun lideri olan ABD arasında uzun yıllar süren ve cepheye taşınmayan Soğuk Savaş döneminde, Türk Devletleri SSCB'nin etkisi altında kalarak birbirleri ile iletişim kurmaları engellenmiştir. Fakat 1991 yılına gelindiğinde bağımsızlıklarını ilan eden Türk toplumları ulus-devletlerini inşa etme sürecine girmenin yanı sıra kardeşlik bağlarını yeniden kurmaya çalışmışlardır.

Bu bağlamda, bağları yeniden canlandırarak kurmaya çalışan Türk Devletleri için üç farklı dönem oluşmuştur. İlk olarak Türki Devletlerin birbirleri ile yakınlaşma dönemi olmuştur ve SSCB'nin etkisinden çıkan bazı Türk Devletleri ulus-devletlerini inşa ederken Türkiye Cumhuriyeti ve diğer Türk Devletleriyle ilişkileri canlandırmaya çalışmışlardır. 1998 yılına kadar zirveler düzenleyerek belirli aralıklarla toplantılar yapılmıştır ve işbirliği çalışmaları başlamıştır; TÜRKSOY kurulmuştur. Fakat ilerleyen yıllarda Özbekistan'ın Türk Dili Konuşan Ülkeler yerine Türkçe Konuşan Ülkeler Birliği ifadelerine olumsuz reaksiyon göstermesi sonucu ilişkiler duraklama noktasına gelmiştir ve 2009 yılının Ekim ayına kadar neredeyse ilişkiler tam anlamıyla canlandırılmamıştır. 2009 yılında ise imzalanan Nahçıvan Antlaşması ile Türk Keneşi kurulmuştur ve kurumsal yapı etrafında ilişkiler yeniden canlanmaya başlamıştır.

Türk Dili Konuşan Ülkeler Birliği Konseyi, Türk Devletleri arasındaki iş birliğini arttırarak uluslararası arenada ortak hareket etme isteğini içerir ve ortak kültürün canlanmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Uzun vadede büyük bir entegrasyonu hedefleyen Konsey, ortak nokta olarak dil unsurunu baz almıştır ve kültür ile eğitim konusunda ortak çalışmalarını planlamaktadır. TÜRKPA, TÜRKSOY, Uluslararası Türk Akademisi, Türk İş Konseyi ve Türk Kültür ve Miras Vakfı gibi yapılar inşa edilmiştir ve bu yapılar ile ortak çalışmalar yürüterek faaliyetler yapılmaktadır. Ülkeler arası dostluğu karşılıklı güvene dayalı kurmayı hedefleyen Türk Keneşi ilerleyen yıllarda Türk Devletleri arasında olumlu yönde gelişmeler yaşanmasına vesile olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alyılmaz, C. (2000). Atatürk, Milliyetçilik ve Türk dünyası. Türk Yurdu, 20(152), 12-16.
- Alyılmaz, C. (2012). Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin bölge ülkeleri açısından önemi. Düşünce Dünyasında Türkiz, 3(14), 55-63.
- Bay, E, Alimbekov, A, Mete, M, Cücük, E, Yokuş, E. (2017). "Türk Dünyası Birliği" Algısı. Gazi Akademik Bakış, 11 (21), 55-85.
- Dumont, P. (1984), "The Origins of Kemalist Ideology", in J. M. Landau (ed.), Atatürk and the Modernization of Turkey, Westview Press: Boulder, 25-44.
- Erol, M. & Çelik, K. (2017). Türk Dünyası'nda İşbirliği Denemesi: Türk Keneşi ve Kazakistan. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 17 (2), 15-32.
- Mert, O. (2015). Türk Konseyi (Keneşi) Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Üniversiteler Birliği I. Genel Kurulu. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 0 (53).

- TANIL, B. (2017), “Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler”, İletişim Yayınları 1. Basım, İstanbul.
- Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi’nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması.
- Yılmaz, B. (2019). Soğuk Savaş Sonrası Türk-Orta Asya İlişkilerinde Türk Keneşi’nin Rolü: Dönemler ve Değişim Dinamikleri. Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 7 (1), 1-25.